

نقش فدائیان اسلام
در
تاریخ معاصر ایران

مؤلف:

روح‌ا... حسینیان

کتابخانه ملی و اسناد

۱۳۸۴

حسینیان، روح‌الله
نقش فدائیان اسلام در تاریخ معاصر ایران / تدوین روح‌الله حسینیان. - تهران: سازمان بنیاد شهید و
امور ایثارگران، معاونت پژوهش و ارتباطات فرهنگی، نشرشاهد، ۱۳۸۴.
- (تاریخ معاصر ایران).

ISBN: 964-394-168-x

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیا
کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. فدائیان اسلام. ۲. نواب صفوی، مجتبی. ۱۳۰۳-۱۳۳۴. ۳. ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷ - جنبش‌ها
و قیام‌ها. ۴. جنبش‌های اسلامی - ایران. الف) مرکز اسناد انقلاب اسلامی. ب) عنوان.
ن ۵۳۲/۵ DSR ۱۵۳۲

۹۵۵۲۰۸۲۴

۴۸۴-۲۲۲۸۳

کتابخانه ملی ایران

کتابخانه ملی ایران

نقش فدائیان اسلام در تاریخ معاصر ایران

مؤلف: روح‌الله حسینیان

ناشر: نشرشاهد

شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: معراج

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۴

قیمت: ۹۰۰۰ ریال

ISBN: 964-394-168-x

شابک: x-۱۶۸-۳۹۴-۹۶۳

نشانی: تهران - خیابان آیت‌الله طالقانی، خیابان ملک‌الشعرای بهار پلاک ۳
ساختمان معاونت پژوهش و ارتباطات فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران، نشرشاهد

تلفن: ۸۸۳۰۸۰۸۹-۸۸۸۲۳۵۸۵

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۷	مقدمه
۹	اسلام آرمانگرایانه شیعی
۱۱	فدائیان اسلام
۱۱	شکل گیری
۲۳	فدائیان اسلام و مسئله‌ی فلسطین
۲۶	مجلس شانزدهم و قتل هزیر
۳۳	مخالفت با تشییع جنازه‌ی رضاشاه در قم
۳۹	نقش فدائیان اسلام در ملی شدن صنعت نفت
۵۶	پیمان‌شکنی با فدائیان
۶۲	دستگیری نواب
۸۳	آزادی نواب
۸۵	نواب و حکومت کودتا
۸۷	نواب و مبارزه‌ی پارلمانی
۸۹	پیمان نظامی بغداد و شهادت فدائیان اسلام
۹۸	اندیشه‌ی فدائیان اسلام
۱۰۴	ارزیابی عملکرد فدائیان اسلام
۱۰۹	ضمانت
۱۲۹	فهرست منابع
۱۳۳	فهرست اعلام

پیشگفتار

چنانچه در بستر تاریخ ایران به ویژه تاریخ معاصر کاوش و پژوهش انجام گیرد بدون شک یکی از جریانها و رویدادهای تاریخی که نقش مؤثری در این دوره زمانی در خصوص حکومت محمدرضا شاهی داشت جمعیت فدائیان اسلام به ویژه رهبر آن، شهید سیدمجتبی نواب صفوی است.

جمعیت فدائیان اسلام به رهبری نواب صفوی هم در دوران فعالیت خویش در تحولات و رویدادهای سیاسی ایران تأثیر به سزایی داشتند و هم در رویدادهای بعدی به ویژه شکل گیری جریانهای مبارز اسلام گرا - حتی در خارج از ایران - منشأ اثر بودند. لیکن متأسفانه وجه کم رنگ و محدود نقل حوادث و رویدادها و حتی تحریف واقعیت های تاریخی ایران در دوره معاصر توسط رژیم شاهنشاهی ایران؛ به عمد یا ناخواسته، بر نقش اساسی حیاتی تاریخ، که «همانا تعیین واقعیت های انکارناپذیر جوامع بشری و نیز تعیین تئوری و استراتژی حرکت آینده انسانهاست»^۱ غالب شد. به ویژه در مقطع زمانی پس از شهادت سیدمجتبی نواب صفوی و دیگر فدائیان اسلام تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی، جبر زمانه باعث شده بود تا با توطئه و نیرنگ رژیم وابسته ایران و استکبار جهانی،

۱. نگاه کنید به: رادمنش، عزت الله، فلسفه تاریخ از دیدگاه قرآن و متفکرین، فصلنامه مطالعات

به تدریج این پدیده تاریخی فراموش شود و تاریخ معاصر ایران نه براساس واقعیت‌های انکارناپذیر تاریخی بلکه براساس خواست و نیت شوم رژیم شاهنشاهی ایران و اربابان آمریکایی آن تدوین و تبیین گردد.

اما پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی «قدس» سره باعث شد تا خون شهیدان والامقام فدائیان اسلام به ویژه رهبر آن، شهید بزرگوار سید مجتبی نواب صفوی مردی از سلاله پاک پیامبر گرامی اسلام، نه تنها از بین نرود و تاریخ معاصر ایران قلب و تحریف نگردد بلکه در مقطعی که نعمت انقلاب اسلامی، پیکر بی‌رمق مستضعفان جهان را روحی دوباره بخشید، رهنمودهای پیامبرگونه حضرت امام «ره» مبنی بر جمع‌آوری اسناد و ثبت وقایع و تاریخ انقلاب اسلامی ایران تحولی عظیم در نهضت تاریخی نگاری ایران ایجاد کند.

بر همین اساس و بر مبنای اصول تاریخی صحیح، مرکز اسناد انقلاب اسلامی تأسیس شد تا با رویکردی جدید و بر مبنایی صحیح و کاملاً علمی، ضمن بازنگری در تاریخ معاصر ایران و شناسایی اباطیل و تحریفهای تاریخی، با انجام مصاحبه‌ها و ثبت خاطرات شخصیت‌ها، رهبران نهضت اسلامی ایران و حتی چهره‌ها و شخصیت‌های طاغوتی زمان شاه و نیز جمع‌آوری اسناد معتبر، در جهت نهضت تاریخی نگاری صحیح ایران گامی اساسی بردارد.

طبیعتاً یکی از دوره‌های زمانی تاریخی ایران که نیاز بود پس از بازنگری و کشف وهمیات و تحریفهای تاریخی، مجدداً مورد پژوهش و تتبع قرار گیرد، دوره‌ی فعالیت فدائیان اسلام و نقش این جریان اسلام‌گرا و انقلابی در تاریخ معاصر ایران است. جریانی که براساس اسلام آرمانگرایانه شیعی شکل گرفت و در مدت زمان اندکی توانست در تار و

بود جامعه اسلامی و انقلاب ایران به ویژه در میان روحانیت متعهد و مسئول ریشه بدواند و در بسیاری از تحولات این دوره تاریخی از جمله ملی شدن صنعت نفت و نیز مخالفت با سیاستهای اسلام‌زدایی رژیم وابسته ایران منشأ اثر باشد.

بدون شک شهید سیدمجتبی نواب صفوی طلبه‌ی جوان و آتشین مزاجی که وجودش مملو از ایمان شیعی بود در این رویداد تاریخی نقش انکارناپذیر و به سزا داشت. وی به تنهایی و در حمایت معنوی و مادی استادان حوزه علمیه نجف، حرکت انقلابی خود را شروع کرد که به نهضتی اصول‌گرا در ایران شیعی تبدیل گردید. این نهضت به نام فدائیان اسلام و سپس با تشکیلاتی گسترده و سراسری با همین نام شکل گرفت و الهام‌بخش بسیاری از جوانان پرشور و مؤمن گردید.

شهید نواب صفوی از زمانی که پا به عرصه مبارزه گذاشت و نهضت بیداری اسلامی را با عنوان فدائیان اسلام تشکیل داد تا زمان شهادتش نه تنها لحظه‌ای در راه و مبارزه و جهاد خویش تردید به خود راه نداد بلکه همواره مصمم بود. به گونه‌ای که در میان دوستان و همراهان و همسنگران خویش و حتی مردم عادی جامعه و روحانیت اثری فراتر از مباحث شخصی از خود بر جای می‌گذاشت و باعث می‌شد تا جوانان شیعه دل در گروش بپسارند. وی از یک سو با سلاح منطق و استدلال و لطافت کلامش معاندین و منحرفین از اسلام را به تنگ می‌آورد و از سوی دیگر فوج فوج جوانان شیعه را به راه و عقاید خویش جذب می‌نمود. جوانانی که پس از مدت کوتاهی به نظریه او یعنی «ضرورت ایجاد یک تشکیلات ایدئولوژیک، قاطع و از جان گذشته» پاسخ مثبت دادند و موجودیت فدائیان اسلام را اعلام نمودند تا به یاری خدای منتقم و بیدار،

انتقام ریخته شدن خون‌های به ناحق ریخته شده بیچارگان و مستضعفان را از حاکمان مفسد و منافقان رنگ باز و خودخواهان شهوت‌ران - که هر یک به نام و رنگی پشت پرده‌های سیاه و سنگرهای ظلم و خیانت و دزدی و جنایت خزیده بودند - بگیرند.

این جوانان پرشور و شعله‌های سیال، که به رهبری شهید نواب صفوی، عشق به دین و آزادی در وجودشان زبانه کشیده بود اعلام کردند که «آزاده‌ایم و بیدار». آنها انتهای خط خویش را جانبازی و شهادت در راه خدا می‌دانستند. کلام‌شان بوی خون و آتش می‌داد اما در عین حال نشان می‌دادند که صاحب اندیشه‌ای آرمان‌گرایانه‌اند. فدائیان اسلام، نجات همه‌ی مسلمانان جهان را وجهه‌ی همت خود قرار دادند و اعلام می‌کردند که زنجیرهای اسارت مسلمانان عالم گسیختنی است و این عملی نخواهد شد مگر از راه مبارزه با خودخواهان و طاغوت‌هایی که تمدن اسلام و ندای عالمگیر قرآن را به زنجیر جهل و بربریت بسته‌اند. شاید به لحاظ همین دیدگاه هم باشد که فعالیت فدائیان اسلام پس از اینکه مبارزه آنها با تخریب فرهنگ دینی جامعه‌ی ایران تأثیر مثبت بر جای گذاشت از فاز فرهنگی به فاز سیاسی تبدیل شد و پس از مدتی با ورود به فاز نظامی به صورت یک کاتالیزور و تسریع‌کننده در واکنش‌های اجتماعی - که به صورت یک حرکت رو به جلو شکل گرفته بود - درآمد.

بدون شک مبارزه مسلحانه فدائیان اسلام با رژیم شاهنشاهی ایران، آن رژیم را در سرکوبی این جنبش اسلامی آرمان‌گرایانه شیعی مصمم ساخت به گونه‌ای تعدادی از رهبران و اعضای آن از جمله شهید سیدمجتبی نواب صفوی به شهادت رسیدند و عده‌ای دیگر نیز به زندانهای طولانی مدت محکوم شدند. اما این سرکوبی نتوانست حرکت و موج بیدار اسلامی را

که فدائیان اسلام به ویژه شهید سیدمجتبی نواب صفوی ایجاد کردند از حرکت باز دارد. در حقیقت، شهید نواب صفوی تشکلی را که به نام فدائیان اسلام در سرزمین تشیع ایجاد کرد حرکتی ممتد بود که با شهادت او و یارانش و زندانی شدن شمار بسیاری دیگر، از حرکت بازماند و توانست در دهه های بعد سرمنشأ بسیاری از تشکل های اسلامی دیگر در ایران شود و الهام بخش بسیاری از جوانان و روحانیانی گردد که بعداً نقش به سزایی در پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی ایران ایفا کردند.

گفتنی ها در مورد فدائیان اسلام به ویژه شهید سیدمجتبی نواب صفوی زیاد است. آنچه نیز گفته شد خود شمه ای بود از بسیار. اما شایسته بود تا آگاهانی فرهیخته و دلداده و متعهد و دلسوز و آشنا به تاریخ معاصر ایران، گام به میدان نهند و با استناد به اسناد و مدارک معتبر و متقن و با روشی کاملاً علمی، پرده جهل و تحریف را از تاریخ معاصر ایران بگیرند و تصویر روشن و شفافی از این دوره تاریخی و نقش فدائیان اسلام در تاریخ معاصر ایران ارائه دهند. از این رو کتاب «نقش فدائیان اسلام در تاریخ معاصر ایران» به کوشش پژوهشگر متعهد جناب حجت الاسلام والمسلمین روح الله حسینیان در نوع خود گام مثبتی است تا ضمن برگرفتن غبار تحریف از چهره ی تاریخ معاصر ایران، به بررسی تاریخی فعالیت فدائیان اسلام پرداخته و بدون هیچ گونه پیشداوری، حتی نقاط ضعف آنها را نیز مورد نقد علمی و کارشناسانه قرار دهد. امید است که این اثر بتواند ضمن شفاف سازی تاریخ معاصر ایران انگیزه ای شود برای دیگر فرهیختگان و تاریخ نویسان درآشنا.

معاونت پژوهش و ارتباطات فرهنگی بنیاد شهید و امور ایثارگران

مقدمه

تاریخ نگاری مرسوم دهه های اخیر سعی بر انکار نقش نیروهای مذهبی در تحولات معاصر داشته است. نویسندگان سعی داشته اند با تغافل نقش آنان را با همه ی برجستگی ها نادیده بگیرند. نیروهای مذهبی نیز به دلیل عملگرایی با کم کاری در نگارش تاریخ بر غلظت این غفلت عمدی افزوده اند. از جمله این کم کاری ها در مورد فداییان اسلام است.

فداییان اسلام در یک مصاف فرهنگی با دشمنان تشیع ظهور کردند و به دلیل ضرورت های زمانی بر بعد سیاسی اقدامات خود افزودند که رفتار سیاسی آن ها موجب تحولاتی عمیق در مقطع ۱۳۲۸ تا ۳۴ گردید. بی دلیل نیست اگر ادعا کنیم آنان آخرین حلقه از عواملی بودند که نیروهای ملی گرا را بر کرسی مجلس نشاندند، صنعت نفت را ملی کردند و مصدق را به زمام داری رساندند.

فداییان اسلام یکی از جریان های اصول گرایی بود که بر اسلامی تر شدن ایران تأکید می کرد و تنها جریانی بود که برای اسلامی شدن ایران برنامه و ایدئولوژی داشت. نوشتن کتاب برنامه ی فداییان اسلام توسط نواب در همین جهت بود.

فداییان اسلام در سیاست خارجی نیز ایده داشتند و به دنبال وحدت جهان اسلام و کوتاه کردن دست ابرقدرت های چپ و راست از جهان

اسلام بودند. سفر نواب به فلسطین، اردن، مصر و سوریه و سخنرانی‌ها و اقدامات مجیرالعقول وی در همین جهت بود.

این کتاب زمینه‌های ظهور فداییان اسلام را تبیین، اقدامات آنان را ارزیابی و ایدئولوژی آن‌ها را تحلیل خواهد کرد و نشان خواهد داد که آنان چه نقشی در نهضت ملی شدن صنعت نفت داشته‌اند.

روح‌الله حسینیان